श्री श्री श्री किशोर चंद्र सिंग देव 9 मार्च 1954

विरूद्ध

बाबू गणेश प्रसाद भगत आणि इतर.

[मुखर्जी, विवियन बोस, गुलाम हसन आणि वेंकटरामा अय्यर न्यायमूर्ती]

भारतीय नोंदणी अधिनियम (1908 चा 16), कलम 32, 33 - " राहतो ", याचा अर्थ - मुकरवत्यारपत्र ज्यामध्ये चुकीचे समर्थन आहे, त्याचा परिणाम - कलम 32 आणि 33 चि व्यवहार्यता – कलम 33(1), परंतुक (i) अन्वये निर्णयाचा कायदेशीर परिणाम.

'राहातो ' या शब्दा ची व्याख्या कलम 33(1)(अ) भारतीय नोंदणी अधिनियम, 1908 मध्ये केलेली नाही. त्यात फक्त कायमस्वरूपी वास्तव्यच नव्हे तर तात्पुरत्या वास्तव्यचा देखील विचार केला जातो. निवायस्थान म्हणजे एखादी व्यक्ती त्या ठिकाणी खाते, पिते आणि झोपते परंतु ते त्याच्या मालकीचे असणे आवश्यक नाही. अधिनियमाच्या कलम 32 (क) च्या तरतुदी लक्षात घेता, कलम 33 नुसार मुकरवत्यारपत्राची आवश्यकता आहे, नोंदणी आवश्यक नाही, परंतु ते निबंधका समक्ष तयार करणे आणि त्यांनी प्रमाणित करणे आवश्यक

आहे. त्यामुळे अश्या मुखत्यारपत्रावर नोंदणीसाठी सादर करण्यात आले असा चुकून नमूद केलेल्या शेऱ्याकडे दुर्लक्ष केले पाहिजे आणि निबंधकाकृतीद्वारे केलेल्या त्यानंतरच्या प्रमाणीकरण वैधतेवर परिणाम होत नाही, जी स्वतःमध्ये परीपूर्ण आणि वैध आधार असलेली कलम 33 नुसार एक स्वतंत्र कृती होती.

भारतीय नोंदणी कायद्याच्या कलम 33(1) परंतुक (i) च्या तरतुदीनुसार, निबंधकाचा निर्णय की अर्जदार शारीरिक दुर्बलतेने ग्रस्त आहे आणि जोखीम किंवा गंभीर गैरसोयीशिवाय नोंदणी कार्यालय किंवा न्यायालयात हजर राहू शकत नाही, हे केवळ कार्यपद्धतीच्या बाबींशी संबंधित आहे आणि जरी चुकीचा असला तरीही त्यांच्या अधिकारक्षेत्रावर त्याचा परिणाम होत नाही. हा निष्कर्ष त्यांच्या स्वतंत्र अखत्यारीतील असलेल्या प्रकरणावर आहे आणि त्यावर न्यायालयात प्रश्न उपस्थित केला जाऊ शकत नाही.

जंबू प्रसाद विरुद्ध मोहम्मद आफ्तर अली खान (42 आय. ए. 22), *शरत चंदर बसू विरुद्ध बिजय चंद महताब* (64 आय. ए. 77), *मा प्वा मे विरुद्ध चेट्टियार फर्म* (56 आय. ए. 379) आणि *मुजीबुन्निसा विरुद्ध अब्दुल रहीम* (28 आय. ए. 15) यां प्रकरणांचा संदर्भ घेतला आहे.

दिवाणी अपील अधिकारक्षेत्र : 1949 चे दिवाणी अपील क्रमांक 1 आणि 2.

बेरहमपूरच्या दुय्यम न्यायाधीशाच्या दिनांक 23 नोव्हेंबर 1936 रोजीच्या 1935 चा मूळ दावा क्रमांक 11 च्या न्यायनिर्णय आणि हुकुमनाम्यातून उद्भवलेल्या 1939 सालचे पहिले

अपील क्रमांक 10 आणि 11 मधील पाटणा येथील उच्च न्यायालयाचे दिनांक दिनांक 22 डिसेंबर 1942 च्या न्यायनिर्णय आणि हुकुमनाम्या विरूद्ध अपील.

अपीलकर्त्यासाठी डी. व्ही. नरसिंग राव आणि एम. एस. के. शास्त्री.

उत्तरवादी क्रमांक 1-4, 6-9, 11 आणि 12 साठी एस. एल. छिब्बर आणि आर. सी. प्रसाद.

9 मार्च 1954 रोजी न्यायालयाचा न्यायनिर्णय न्यायमूर्ती वेंकटरामा अय्यर यांच्याद्वारे पारीत -

5 एप्रिल, 1923 रोजी प्रतिवादींनी राधा प्रसाद भगत यांच्या हक्कात केलेल्या 'निशाणी ए' या गहाणखत दस्तऐवजाची अंमलबजावणी करण्यासाठी उत्तरवादींनी दाखल केलेल्या दाव्यातून ही अपीले उद्भवतात.

वादतील गहाणखताचा विषय बोडोगोडो जेमिन नावाची मालमत्ता आहे जी मद्रास प्रांतातील गंजम जिल्हयात होती आणि आता ती ओरिसा राज्यात समाविष्ट आहे व 1904 च्या मद्रास अभेद्य मालमत्ता कायदा II च्या तरतुदींनुसार नियंत्रित आहे. गहाणखताची रक्कम रु.1,25,000 आहे आणि दस्तऐवजात म्हटले आहे की दिनांक 30 मार्च 1923 रोजी अंमलात आणलेल्या वचनचिठ्ठीवर तारणकर्त्याला रुपये 12,500/-देण्यात आले होते व उरवर्ति रक्कम रुपये 1,12,500 त्याला रोख स्वरूपात देण्यात आले आणि संपूर्ण रक्कम त्याच्या दुसऱ्या मुलीचे तालचेरच्या राजाच्या मोठ्या मुलाबरोबर झालेल्या लग्नाचा खर्च भागवण्यासाठी रोखित घेतली होती. खरे तर हा विवाह 27 एप्रिल 1923 रोजी झाला होता. जरी दस्तऐवजात असे म्हटले

आहे की रु. 1,12,500 गहाण स्वरूपात दिले गेले होते तरीही वादिचे कथन असे आहे की खरे तर 14 एप्रिल 1923 रोजी प्रतिवादीच्या अधिकारानुसार त्याचा व्यवस्थापक श्री. हेन्री टॅप याला गहाणखत दिनांक 10 एप्रिल 1923 रोजी नोंदवल्यानंतर देण्यात आले होते. सन 1926 आणि 1927 मध्ये गहाणखता पोटी प्रतिवादीने अनेक वेळेस एकूण रु. 42, 000 इतक्या रकमा दिल्या. गहाण घेणारा दिनांक 18 नोव्हेंबर 1933 रोजी मरण पावला आणि त्यानंतर त्याच्या कायदेशीर प्रतिनिधींनी दावा दाखल केला, ज्यातून ही अपीले उद्भवतात, ज्यात गहाणखताच्या देय रकमेच्या वसुलीसाठी तारण ठेवलेल्या मालमत्तेची विक्री करण्याची मागणी केली आहे.

प्रतिवादीने अनेक मुद्यांवर दावा अमान्य केला. त्याने कथन केली की गहाणखताचा व्यवहार फक्त रुपये 25,000 इतक्या रकमेचा होता आणि 1926 आणि 1927 मध्ये परत केलेल्या रकमांद्वारे तो मुक्त झाला होता. गहाणपत्र योग्यरित्या साक्षांकित किंवा वैधपणे नोंदणीकृत केले नव्हते आणि त्यामुळे ते अवैध आणि अंमलात आणण्यायोग्य नव्हते असे कथन त्यांनी केले.

या खटल्याची सुनावणी करणाऱ्या बहरामपूरच्या दुय्यम न्यायाधीशांनी असा निष्कर्ष काढला की दिनांक 30 मार्च 1923 रोजी वचनचिठ्ठी निशाणी जे द्वारे रुपये 12,500 देण्यात आले नव्हते व ती खरोखरच *सलामी* होती; परंतु प्रतिवादीच्या अधिकाराखाली श्री.टॅप यांना रू.1,12,500 देण्यात आले होते. गहाणपत्र योग्यरित्या साक्षांकित आणि वैधपणे नोंदवले गेले होते आणि त्यानुसार एक हुकुमनामाही पारित करण्यात आला होता, असाही निष्कर्ष त्यांनी काढला.

दोन्ही पक्षकार यांनी हे प्रकरण पाटणा उच्च न्यायालयात नेले. वादिंनी ए. एस. क्रमांक 10/1937 हे प्रकरण दाखल केले व नमूद केले की निशाणी "जे" द्वारे रक्कम देण्यात आली होती प्रतिवादिंनी ए. एस. क्रमांक 11 /1937 हे प्रकरण दाखल केले व नमूद केले की श्री. टॅप यांना दिलेली रक्कम अनधिकृत होती आणि गहाण पत्र रद्दबबातल होते, कारण ते योग्यरित्या साक्षांकित केले गेले नव्हते किंवा त्याची योग्य प्रकारे नोंदणी केली गेली नव्हती. उच्च न्यायालयाने दुय्यम न्यायाधीशांच्या निष्कर्षाशी सहमती दर्शवली की रु. 1,12,500 श्री.टॅपला प्रतिवादीच्या आदेशा नुसार देण्यात आले होते आणि बंधपत्र योग्यरित्या साक्षांकित आणि नोंदणीकृत होते. परंतु वचन चिठ्ठी निशाणी "जे" च्या संदर्भात त्यांचे मत दुय्यम न्यायाधीशांपेक्षा वेगळे होते व त्यांचे मत असे होते की वचन चिठ्ठी द्वारे रक्कम देण्यात आली होती. या निर्णयाच्या विरोधात प्रतिवादी अपील करतो आणि दुय्यम न्यायालयांमध्ये त्याने केलेल्या सर्व कथणांची पुनरावृत्ती करतो.

[*न्यायालयाने पुराव्याचा विचार करून असे मत व्यक्त केले की गहाणपत्राद्वारे रक्कम दिली होती व ते योग्यरित्या साक्षांकित केले गेले होते.*]

अपीलकर्त्याचा शेवटचा युक्तिवाद असा होता की हा दस्त नोंदणी कायद्याच्या कलम 32 आणि 33 च्या तरतुदींनुसार वैधपणे नोंदवला गेला नव्हता आणि त्यामुळे तो अवैध होता. कलम 32 असे अधिनियमित करते की -

" कलम 31, 88 आणि 89 मध्ये नमूद केलेली प्रकरणे वगळता या अधिनियमांतर्गत नोंदणी करावयाचे प्रत्येक दस्त............... प्रस्तुत करावयास पाहीजे..........

(अ) अशी व्यक्ति जी तो दस्त करते किंवा त्या दस्ता द्वारे हक्क प्रस्थापित करते.... किंवा

(ब) अशा व्यक्तिचा प्रतिनिधि किंवा त्या व्यक्तीचा मुखत्यार किंवा

(क) अशा व्यक्तीचा प्रतिनिधी, प्रतिनिधी किंवा नियुक्त प्रतिनिधी, ज्याला मुखत्यारपत्राद्वारे योग्यरित्या अधिकृत केले गेले आहे आणि पुढे नमूद केलेल्या पद्धतीने प्रमाणित केले गेले आहे."

कलम 33, सध्याच्या कारणासाठी पुरेसे आहे ते खालीलप्रमाणे आहे :

कलम 33(1) "कलम 32 च्या उद्देशांसाठी, केवळ खालील मुखत्यारपत्रांना मान्यता दिली जाईल, म्हणजे:

(अ) जर प्रमुख व्यक्ति असे मुखत्यारपत्र तयार करताना हा कायदा सध्या अंमलात असलेल्या प्रांताच्या कोणत्याही भागात राहत असल्यास ज्या जिल्ह्यामध्ये किंवा उपजिल्ह्यात प्रमुख व्यक्ति राहतात त्या निबंधक किंवा उप-निबंधकाद्वारे यापूर्वी अंमलात आणलेले आणि प्रमाणित केलेले मुखत्यारपत्र ;

परंतु, या कलमाच्या उप-कलम (अ) आणि (ब) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे, हक्क बजावण्याच्या कोणत्याही अधिकाराची अंमलबजावणी करण्याच्या उद्देशाने खालील व्यक्तींना कोणत्याही नोंदणी कार्यालयात किंवा न्यायालयात हजर राहण्याची आवश्यकता राहणार नाही, म्हणजेः

(i) ज्या व्यक्ती शारीरिक दुर्बलतेमुळे जोखीम किंवा गंभीर गैरसोयीशिवाय उपस्थित राहू शकत नाहीत;

(ii) दिवाणी किंवा फौजदारी प्रक्रियेअंतर्गत तुरुंगात असलेल्या व्यक्ती; आणि

(iii) न्यायालयात कायद्याने वैयक्तिक हजर राहण्यापासून सूट दिलेल्या व्यक्ती.

(2) अशा प्रत्येक व्यक्तीच्या बाबतीत, निबंधक किंवा, यथास्थिती, उप-निबंधक किंवा दंडाधिकारी, जर हे पटले की, प्रमुख व्यक्ति असल्याचे भासवणाऱ्या व्यक्तीने त्याचे अधिकार स्वेच्छेने अंमलात आणले आहेत, तर ते उपरोक्त कार्यालयात किंवा न्यायालयात त्याच्या वैयक्तिक उपस्थितीची आवश्यकता न ठेवता ते प्रमाणित करू शकतात.

(3) स्वेच्छेने अंमलात आणले बाबाबतचा पुरावा मिळवण्यासाठी, निबंधक किंवा उप-निबंधक किंवा दंडाधिकारी एकतर स्वतः प्रमुख व्यक्ति असल्याचे भासवणाऱ्या व्यक्तीच्या घरी जाऊ शकतात किंवा तो ज्या तुरुंगात बंदिस्त आहे त्या तुरुंगात जाऊन त्याची तपासणी करू शकतात किंवा त्याच्या तपासणीसाठी आयोग नेमू शकतात."

या तरतुदींचा सार असा आहे की दस्तऐवज नोंदणीसाठी एकतर एखाद्या पक्षाद्वारे किंवा त्याच्या कायदेशीर प्रतिनिधीद्वारे किंवा नियुक्त केलेल्या किंवा कायद्याच्या कलम 33 नुसार अंमलात आणलेला आणि प्रमाणित केलेला मुखत्यार किंवा त्याच्या प्रतिनिधीद्वारे सादर केला जाणे आवश्यक आहे.

जंबू प्रसाद विरुद्ध मुहम्मद आफ्तर अली खान [(1)] या खटल्यात *इश्री प्रसाद विरुद्ध बैजनाथ* [(2)] या खटल्यातील निर्णयाला मान्यता देताना न्यायिक समितीने असे निरीक्षण नोंदवले होते की,

1877 चा 3 या कायद्याच्या कलम 32 आणि 33 च्या अटी अनिवार्य आहेत आणि नोंदणीसाठी दस्तऐवज प्रतिनिधिद्वारे सादर करणे आवश्यक आहे, ज्याला त्या कलमानुसार नोंदणी अधिकाऱ्याला अशा दस्तऐवजाची नोंदणी करण्याचा त्याच्या अधिकाराला अपरिहार्य पाया देत नाही."

जेथे, म्हणून, नोंदणीसाठी त्याच्या कायदेशीर आणि इतरांच्या भागाव्यतिरिक्त इतर व्यक्तीद्वारे दस्तऐवज सादर केला जातो, कलम 33 मध्ये विहित केलेल्या पद्धतीने अधिकृत केला नसलेला प्रतिनिधी किंवा नियुक्त व्यक्ती किंवा व्यक्ती यांच्याद्वारे केलेले असे सादरीकरण पूर्णपणे निष्क्रिय आहे, व अशा दस्तऐवजाचे नियमन रद्द होते. या प्रकरणात, श्री. टॅप यांनी प्रतिवादीचा प्रतिनिधी म्हणून, त्यांनी अंमलात आणलेल्या निशाणी ' ब' या अधिकाराखाली नोंदणीसाठी निशाणी 'अ ' सादर केले होते आणि तो अधिकार कलम 33 च्या अटीं पूर्ण करतो का हा प्रश्न आहे. कटक येथील हिंदोलच्या प्रमुखाच्या निवासस्थानी निबंधकांसमोर प्रतिवादीने निशाणी 'ब' तयार केले आणि त्याने त्याचे प्रमाणीकरण केले. तीन कारणांमुळे प्रमाणीकरण अवैध असल्याचा युक्तिवाद अपीलकर्त्यासाठी करण्यात आला होता : (1) निशाणी 'ब' च्या अंमलबजावणीच्या वेळी प्रतिवादी कटक येथे राहत नव्हता आणि परिणामी कटक येथील निबंधकाला कलम 33 (1) (अ) अंतर्गत दस्तऐवज प्रमाणित करण्याचे कोणतेही अधिकारक्षेत्र नव्हते ; (2) निशाणी 'ब' हे आधी सुंदरम या व्यक्तीने नोंदणीसाठी

पाठवले होते, ज्याने स्वतःला प्रतिवादीचा वैयक्तिक सहाय्यक म्हणून वर्णन केले होते, परंतु प्रत्यक्षात, ती व्यक्ती कलम 32 द्वारे आवश्यक असलेल्या अटींप्रमाणे दस्तऐवज सादर करण्यास अधिकृत नव्हती आणि म्हणून अशा प्रस्तुतीवर आधारित मुखत्यारपत्राचे प्रमाणीकरण रद्द होते; आणि (3) कलम 33 (1) च्या परंतुकाच्या तरतुदीनुसार प्रतिवादीच्या निवासस्थानी त्या दस्ताचे प्रमाणीकरण रद्दबातल होते कारण प्रत्यक्षात तो त्यावेळी कोणत्याही शारीरिक आजाराने त्रस्त नव्हता आणि परिणामी निशाणीा 'अ' ची नोंदणी रद्द करण्यात आली.

निशाणी “ब” ज्या तारखेला अस्तित्वात आली त्यावेळेस प्रतिवादी कटक येथे राहत नव्हता आणि परिणामी त्या ठिकाणच्या निबंधकाला कलम 33 (1) (अ) अंतर्गत त्याची नोंदणी करण्याचे अधिकारक्षेत्र नव्हते या पहिल्या युक्तिवादाच्या संदर्भात, दुय्यम न्यायालयांचा निष्कर्ष असा आहे की प्रतिवादी निशाणी ‘ब” च्या तारखेच्या एक आठवडा आधीपासून कटक येथे राहत होता आणि तो कलम 33 (1) (अ) च्या उद्देशांसाठी पुरेसा होता.

प्रिवी कौन्सिलने *शरतचंद्र बसू विरुद्ध बिजयचंद महताब* [(1)] या प्रकरणात असे निरीक्षण नोंदवले की :

" कलम 33 मध्ये वापरलेल्या 'वास्तव्य' या शब्दांची कायद्यात व्याख्या केलेली नाही; परंतु त्यात फक्त कायमस्वरूपी निवासाचा विचार केला आहे आणि तात्पुरते वास्तव्य वगळले आहे असे गृहीत धरण्याचे कोणतेही कारण नाही."

त्यामुळे, कलम 33 (1) (अ) अंतर्गत अधिकारक्षेत्र असलेल्या त्या ठिकाणच्या निबंधकाला त्याचे कार्य करण्यासाठी एखाद्या ठिकाणचे तात्पुरते वास्तव्यही पुरेसे आहे असा

निष्कर्षकाढला गेला पाहिजे. अपीलकर्त्यासाठी असा युक्तिवाद करण्यात आला की त्याचे कायमस्वरूपी वास्तव्य बोडोगोडो येथे आहे, कटक येथे त्याचे कोणतेही घर नाही, निशाणी 'ब' जेथे नोंदविले ते घर त्याच्या मेव्हण्याचे होते व तो हिंदोलचा प्रमुख आहे, आणि तो तेथे फक्त अधिकारपत्र नोंदवण्याच्या उद्देशाने राहिला होता आणि या तथ्यांवर, कटक येथे तात्पुरत्या स्वरूपाचे वास्तव्य देखील होते असे मानले जाऊ शकत नाही. घर अपीलकर्त्याचे नव्हते ही वस्तुस्थिती या उद्देशासाठी पुरेशी नाही कारण निवासस्थान म्हणजे मात्र एखादी व्यक्ती त्या ठिकाणी खातो, पितो आणि झोपतो, आणि तो त्याचा मालक आहे असे नाही. कटक येथे अपीलकर्त्याचे वास्तव्य अनौपचारिक स्वरूपाचे होते की नाही, किंवा ते राहण्यायोग्य होते की नाही हे सिद्ध झालेल्या सर्व परिस्थितींवर अवलंबून असले पाहिजे आणि हा अपरिहार्यपणे वस्तुस्थितीचा प्रश्न आहे. अपीलकर्त्याने निशाणी "ब" मध्ये त्याचे कटक येथे तात्पुरते वास्तव्य असल्याचे वर्णन केले आहे आणि त्याचे शब्द खरे स्थान दर्शविणारे म्हणून स्वीकारले जाऊ नयेत असे कोणतेही कारण नाही. त्यानंतर निशाणी 'ब' वर निबंधकाची मान्यता आहे आणि ती खालीलप्रमाणे आहेः

"सध्याच्या हिंदोल हाऊसच्या दुर्गा महताब सिंग देव यांचा मुलगा प्रमुख व्यक्ति श्री श्री श्री किशोर चंद्र सिंग देव ,व्यवसायाने जमीनदार, यांना त्यांच्या निवासस्थानी भेट देऊन त्यांची चौकशी केल्यानंतर, ज्याना मी वैयक्तिकरित्या ओळखतो, मी समाधानी आहे की या शक्तीची त्यांनी स्वेच्छेने अंमलबजावणी केली आहे आणि 1908 चा 16 या कायद्याच्या कलम 33 अंतर्गत मी ते त्याप्रमाणे प्रमाणित करतो.

शरतचंद्र बसू विरुद्ध बिजयचंद महताब (1) या खटल्यात मुखत्यारपत्रावर खालीलप्रमाणे शेरा नोंदवण्यात आला होता :

" 8 ऑगस्ट 1916 रोजी हजारीबाग नोंदणी कार्यालयात माझ्या उपस्थितीत बर्दमानच्या नलिनक्ष बसूचा मुलगा शरतचंद्र बसू बसू, जो सध्या हजारीबागचा रहिवासी आहे, जो माझा परिचित आहे, त्याने हजारीबागमधे नोंदविले आणि त्यानुसार मी कलम 33 अंतर्गत त्याची पुष्टी करतो. आधिनियंम 1908 चा 16.

हे समर्थन रहिवासी पुरावा म्हणून स्वीकारताना, प्रिवी कौन्सिलने असे निरीक्षण नोंदवले की :

" तो (प्रमुख व्यक्ति) साधारणपणे बरदमान येथे राहत होता हे खरे आहे, परंतु दस्तऐवजावरील उप-निबंधकाच्या समर्थनात स्पष्टपणे नमूद केले आहे की तो त्यावेळी हजारीबाग येथे राहत होता. तो उप-निबंधकाला वैयक्तिकरित्या ओळखत होता आणि त्याच्या वास्तव्या बाबत चूक होण्याची शक्यता नाही, असेही या शे-यातून दिसून येते.

सध्याच्या प्रकरणातील शेरा आणखीही सकारात्मक आहे, त्यामध्ये तो स्पष्टपणे तयार करणाऱ्या व्यक्तीच्या वास्तव्याचा चा संदर्भ देतो. प्रतिवादी फक्त निशाणी “ ब" या मुखत्यारपतत्राची नोंदणी करण्याच्या उद्देशाने कटकला आला होता, असे म्हणणे देखील योग्य नाही. तो राधा प्रसाद यांच्याकडून कर्ज उभारणीसाठी वाटाघाटीची बोलणी करण्यासाठी आला होता, आणि मुखत्यारपतत्राची अंमलबजावणी ही फक्त एक सामान्य घटना होती आणि ज्या कामासाठी तो कटकला आला होता ती मोठी घटना नव्हती. आधीच नमूद

केल्याप्रमाणे, त्याने दिनांक 30 मार्च 1923 रोजी कटक येथे असताना निशाणी 'जे' द्वारे रु. 12,500 उसने घेतले होते. पुराव्यात असे आहे की प्रतिवादीचा मुलगा त्यावेळी कटक येथे शिकत होता आणि हिंदोलच्या प्रमुखाच्या घरी राहत होता. अशा परिस्थितीत, निशाणी 'ब' अस्तित्वात आली त्या वेळी अपीलकर्ता कटक येथे राहत होता, या न्यायालयांच्या निष्कर्षाचे समर्थन करण्यासाठी पुरेसे पुरावे होते आणि त्याची पुष्टी करणे आवश्यक आहे. त्यानंतर असा युक्तिवाद करण्यात आला की, निशाणी “ब” हे सुंदरम या व्यक्तीने नोंदणीसाठी सादर केले होते, जो त्यात पक्षकार नव्हता किंवा अधिकृतपणे नोंदणीकृत किंवा प्रमाणित केलेला प्रतिनिधि नव्हता आणि असे सादरीकरण कलम 32 अंतर्गत अवैध असल्याने, निशाणी “ब” मध्ये समाविष्ट असलेल्या अधिकाराअंतर्गत निशाणी “अ" ची नोंदणी देखील रद्द मानली जावी. या युक्तिवादाला उत्तर असे आहे की कलम 32 हे नोंदणीसाठी मुखत्यारपत्र

सादर केले तरच लागू होईल, आणि ते फक्त प्रमाणीकरणासाठी हजार केले जाते त्यावेळेस नाही, अशा परिस्थितीत, कलम 33 मध्ये नमूद केलेल्या अटींचे पालन करावे लागते. निशाणी “ब” मधील शे-यावरून असे दिसून येते की निबंधकाने प्रमुख व्यक्तीची त्याच्या निवासस्थानी तपासणी केली आणि त्याने स्वेच्छेने त्याची अंमलबजावणी केल्याचे समाधान व्यक्त केले. त्यानंतर कलम 33 अंतर्गत स्पष्टपणे केलेले प्रमाणन होते आणि त्यानंतर प्रतिवादीने निबंधकांच्या उपस्थितीत स्वाक्षरी केली. प्रतिवादी त्याच्या पुराव्यामध्ये हे देखील कबूल करतो की निबंधकाने त्याला मुखत्यारपत्र तयार केल्या बद्दल प्रश्न विचारला आणि नंतर त्याचे प्रमाणीकरण केले आणि त्यानंतर त्याने त्याच्यासमोर स्वाक्षरी केली. जर प्रकरण तिथेच थांबले असते, तर कोणताही प्रश्न उद्भवला नसता, परंतु निशाणी “ब” हे कलम 33 अंतर्गत वैधपणे

प्रमाणित केले गेले होते. पण त्यानंतर, निशाणीी 'ब' वर पूर्वीची मान्यता आहे की, 'पी. सुंदरम यांनी 5 एप्रिल 1923 रोजी सकाळी 11 वाजता सदर दस्त उप-निबंधक कार्यालय, कटक येथे नोंदणीसाठी सादर केले होते." या शे-याच्या आधारे अपीलकर्त्याचा युक्तिवाद असा आहे की नोंदणीसाठी निशाणी “ब” सादर केले गेले होते, कलम 32 च्या तरतुदी लागू झाल्या आणि सुंदरमला ते सादर करण्याचा अधिकार नसल्यामुळे ते निष्क्रिय होते. परंतु वादतील शेरा स्पष्टपणे खऱ्या वस्तुस्थितीच्या चुकीच्या समजुतीवर आधारित आहे. निशाणी “ब” हे नोंदणीच्या उद्देशाने नव्हे, तर प्रमाणीकरणासाठी निवासस्थानी हजर राहण्याच्या अर्जासह निबंधकांसमोर स्वाभाविकपणे आले होते. बिहार आणि ओरिसा नोंदणी नियमावलीच्या नियम 148 मध्ये नियमन आणि मुखत्यारपत्राचे प्रमाणीकरण या दोन्हींची तरतूद आहे आणि त्यांच्यासाठी स्वतंत्र शेरे विहित केले आहे. त्यासाठी स्वतंत्र फी आकारली जाणे देखील आवश्यक आहे. नियम 157 मध्ये अशी तरतूद आहे की कोणतीही व्यक्ती प्रमाणीकरणासाठी दस्तऐवज सादर करू शकते. म्हणून निशाणी “ब” वरील शेरा की ते नोंदणीसाठी सादर केले होते ही फक्त चूक होती व ती दुर्लक्षित करावयास पाहिजे.

शिवाय, जरी नोंदणीसाठी निशाणी 'ब' सादर केले गेले होते आणि ते अनधिकृत होते, तरी ते निबंधक यांच्या समोर प्रमाणिकरणा साठी नंतर सादर केल्यामुळे प्रमाणीकरण वैधतेपासून दूर जात नाही व ती एक स्वतंत्र व स्वयंपूर्ण कृती आहे आणि कलम 33 अंतर्गत वैध आहे. *भारत इंदू वि. हमीद अली खान* [1] या प्रकरणामध्ये, तारणकर्त्याने तयार केलेले मुखत्यारपत्र त्याच्या नोकराने नोंदणीसाठी सादर केले होते, परंतु प्रत्यक्षात निबंधकाने कलम 33 अंतर्गत प्रमुख व्यक्तिच्या निवासस्थानी त्याची नोंदणी केली होती. गहाणखताची

अंमलबजावणी करण्यासाठी केलेल्या दाव्यात असा युक्तिवाद करण्यात आला होता की, गहाण खताच्या दस्तऐवजाची नोंदणी चुकीची होती, कारण ज्या मुखत्यारपत्रा नुसार तो नोंदवला गेला होता, तो अधिकृत नसलेल्या व्यक्तीने नोंदणीसाठी सादर केला होता .हा युक्तिवाद फेटाळताना, प्रिवी कौन्सिलने असे निरीक्षण नोंदवले की जरी मुख्य व्यक्तिच्या नोकराने नोंदणीसाठी मुखत्यारपत्र सादर करणे चुकीचे असले तरी, नंतर जेव्हा ते कलम 33 नुसार तयार करना-याच्या निवासस्थानी नोंदवले गेले तेव्हा ते त्याने निबंधकाकडे सादर केले असल्याचे मानले पाहिजे आणि त्या दृष्टीने नोंदणी वैध असेल. त्याच कारणास्तव, निबंधक जेव्हा त्याच्या निवासस्थानी हजर होता आणि कलम 33 च्या तरतुदी संपूर्णत: पूर्ण झाल्या होत्या, तेव्हा प्रतिवादीने निशाणी ब प्रमाणित करण्यासाठी सादर केले होते असे मानले पाहिजे. म्हणून हा आक्षेप फेटाळला पाहिजे.

शेवटी असा युक्तिवाद करण्यात आला की, निशाणी “ब” च्या वेळी प्रतिवादी प्रत्यक्षात कोणत्याही शारीरिक दुर्बलततेने ग्रस्त नव्हता, त्यामुळे कलम 33 (1) च्या परंतुका अंतर्गत निवासस्थानी निबंधकाद्वारे मुखत्यार पत्राचे प्रमाणीकरण करणे चुकीचे होते आणि त्यानुसार निशाणी अ ची नोंदणी रद्दबातल होती; आणि त्या वेळी प्रतिवादी आजारी नव्हता असा या खटल्यातील पुराव्याचा संदर्भ देण्यात आला. परंतु वस्तुस्थिती अशी आहे की, खरे तर, निबंधकांनी निवासस्थानी हजेरी लावली आणि दस्तऐवजाचे प्रमाणीकरण केले आणि ते फक्त प्रतिवादीच्या अर्जावरच होऊ शकले असते.

त्याच्या पुराव्यामध्ये प्रतिवादीने म्हटले की :

" कदाचित मी कटक येथील उप-निबंधकाच्या खाजगी उपस्थितीसाठी अर्ज दाखल केला असावा. उप निबंधकांच्या खाजगी उपस्थितीसाठी काय कारणे देण्यात आली होती हे मला आठवत नाही. न्यायालयात कोणताही अर्ज सादर करण्यात आलेला नाही आणि असे गृहित धरले पाहिजे की जेव्हा निबंधक   यांनी कायद्याच्या कलम 33 अंतर्गत निशाणी 'ब' प्रमाणित केले, तेव्हा त्यांनी योग्य कारण देणाऱ्या अर्जावर असे केले आणि ते कारण अस्तित्वात होते याची त्यांनी स्वतः खात्री केली होती. त्यांचा निष्कर्ष बरोबर होता का की प्रतिवादी शारीरिक दुर्बलतेने ग्रस्त होती ही बाब न्यायालयात घेऊन जाऊ शकणारी नाही. ही बाब केवळ त्यांच्या अधिकारक्षेत्रातील आहे आणि त्यांनी केलेली कोणतीही चूक दस्तऐवज नोंदणी करण्याच्या त्यांच्या अधिकारक्षेत्रावर परिणाम करणार नाही.

मा प्वा मे वि. चेट्टियार फर्म [1] मध्ये लॉर्ड एटकिन यांनी असे निरीक्षण नोंदवले की :

" हे कलम (कलम 87) लागू करण्याच्या प्रयत्नात, निबंधकाच्या पद्धतीतील दोष आणि अधिकारक्षेत्राचा अभाव यात फरक करणे महत्त्वाचे आहे. जेथे निबंधकाला नोंदणी करण्याचा अधिकार नसेल, जेथे असे करण्यास पात्र नसलेली व्यक्ती नोंदणीसाठी दस्त सादर करते, किंवा जेथे प्रादेशिक अधिकारक्षेत्राचा अभाव असेल किंवा जेथे सादरीकरण वेळेबाहेर असेल, तेथे कलम निष्क्रिय असेलः *मुजीबुन्निसा वि. अब्दुल रहीम* [2] पहा. दुसरीकडे, अधिकारक्षेत्र असलेल्या निबंधकाने त्याचा वापर करताना चूक केली असेल तर कलम (कलम 33) लागू होते.

कलम 33 (1), परंतुक, खंड (i) च्या हेतूंसाठी अर्जदार शारीरिक दुर्बलतेने ग्रस्त होता असा निबंधकाचा निर्णय, त्याच्या अधिकारक्षेत्रावर परिणाम न करणाऱ्या केवळ कार्यपद्धतीच्या बाबींशी संबंधित आहे आणि जरी चुकीचा असला तरी, नोंदणीच्या वैधतेवर परिणाम करणार नाही. शिवाय, अशी वस्तुस्थिती आधीच नमूद केलेली आहे की जेव्हा निबंधक निशाणी 'ब' चे प्रमाणीकरण करण्यासाठी निवासस्थानी आले, तेव्हा प्रतिवादीने त्याच्यासमोर पुन्हा एकदा स्वाक्षरी केली आणि कोणत्याही परिस्थितीत ते पुरेसे ठरेल. या वादात काहीही तथ्य नाही आणि तो फेटाळला गेला पाहिजे.

परिणामी, आपिले अयशस्वी होतात आणि फेटाळण्या त येत आहेत. खर्चाच्या बाबतीत, हे नमूद करणे आवश्यक आहे की अपील प्रलंबित असताना प्रतिवादीचा मृत्यू झाला आणि त्याचे कायदेशीर प्रतिनिधि अपील चालवत आहेत. गहाण ठेवलेली मालमत्ता ही 1904 च्या मद्रास अभेद्य मालमत्ता अधिनियम 2 द्वारे शासित असलेली मालमत्ता आहे. कायद्याच्या कलम 4 अंतर्गत मालमत्तेवर गहाण ठेवणे बंधनकारक होते, असे वादीने त्यांच्या दाव्यात म्हटले आहे. या तक्रारीच्या संदर्भात मुद्दा क्रमांक 6 काढण्यात आला होता आणि दुय्यम न्यायालयाचा निष्कर्ष असा होता की तो मालमत्तेवर बंधनकारक नव्हता. परंतु अपील केल्यावर, उच्च न्यायालयाने असे म्हटले की गहाण ठेवणाऱ्याविरुद्ध दावा केलेल्या खटल्यात हा मुद्दा उपस्थित केला जाऊ शकत नाही. त्यानुसार त्यांनी निष्कर्ष निष्कासित केला आणि इतर योग्य प्रकरणामध्ये हा मुद्दा निर्धारित करण्यासाठी खुला ठेवला. हे लक्षात घेता, पक्षकारांनी या न्यायालयात त्यांचा स्वतःचा खर्च स्वतः सोसावा असे निर्देश आम्ही देत आहोत.

आपिले फेटाळण्यात आले.

(1) 42 आय. ए. 22 नुसार योग्यरित्या अधिकृत केले गेले नाही.

(2) I.एल. आर. 28 ऑल. 707.

8-96 एस. सी. इंडिया/59

(1) 47 आय. ए. 177.

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.